

Nemzeti alaptanterv

Ember és társadalom műveltségterület

Kaposi József

Az előadás kérdései

Szakirodalom

- 1. A NAT megújításának jellemzői, alapelvek
- 2. A NAT törvényi háttere, felépítése
- 3. A NAT kiemelt fejlesztési feladatai
- 4. A NAT műveltségterületei
- 5. Ember és társadalom műveltségterület
- 6. A történelem tanítás szabályozása a NAT-ban
- 7. Összefoglalás
- Kaposi József: Értékek és tartalmak. Új Pedagógiai Szemle, 2012. 1-2-3. 5-22.
- Kaposi József: A történelemtanítás kihívásai és lehetőségei az új Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek alapján. Történelemtanítás online folyóirat. 2016/7.

A NAT 2012-es megújításának főbb jellemzői

A NAT küldetésének újradefiniálása

Az értékközvetítés hangsúlyozása a nevelési-oktatási folyamatban

A fejlesztési területek – nevelési célok újragondolása

A nevelés révén az értékközvetítés megerősítése.

Új tantárgyi és tantárgyközi ismeretkörök beépítése, a tantárgyközi tudás és képességterületek fejlesztése.

A közműveltség értelmezése, műveltségterületek megjelenítése

Alapelvek

Az oktatás közfeladat:

- ▶ a közszolgálati garanciát a tanítás tartalmában is érvényesíteni szükséges.

A NAT szimbolikus dokumentum:

- ▶ üzenetértékű a nemzedékek közötti kapcsolat szempontjából,
- ▶ a laikusokhoz is szól,
- ▶ alapjai az egységességnek és differenciálásnak, tehetséggondozásnak.

A NAT törvényi háttere

Nemzeti alaptanterv biztosítja:

- az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét,
- az iskolák közötti átjárhatóságot ,
- meghatározza az elsajátítandó műveltség tartalmát,
- kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében,
- különösen a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására.

A NAT struktúrája

I. Az iskolai nevelő-oktató munka tartalmi szabályozása és szabályozási szintjei

- ▶ A köznevelés feladata és értékei
 - ▶ Fejlesztési területek – nevelési célok
 - ▶ Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvek
- ▶ A Nat, a kerettantervek és a helyi szintű szabályozás
 - ▶ A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó szabályok

II. Kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, tudásépítés

- ▶ A kulcskompetenciák
- ▶ Műveltségi területek
 - ▶ A Nat műveltségi területeinek felépítése

III. A műveltségi területek anyagai

- ▶ 1-4., 5-8., 9-12 évfolyamokon

A köznevelés feladata és értékei

Alapvetően a **nemzeti műveltség átadása és az egyetemes kultúra közvetítése, a szellemi-érzelmi fogékonyság és az erkölcsi érzék elmélyítése.**

Feladata továbbá:

- ▶ a tanuláshoz és a munkához szükséges készségek, képességek, ismeretek, attitűdök együttes fejlesztése,
- ▶ a közjóra való törekvés megalapozása,
- ▶ a nemzeti és társadalmi összetartozás megerősítése.

Fejlesztési célok „hálózata”

Fejlesztési területek – nevelési célok

- Erkölcsi nevelés
- Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés
- Állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése
- A testi és lelki egészségre nevelés
- A családi életre nevelés
- Felelősségvállalás másokért, önkéntesség
- Fenntarthatóság, környezettudatosság
- Pályaorientáció
- Gazdasági és pénzügyi nevelés
- Médiatudatosságra nevelés
- A tanulás tanítása

Kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, tudásépítés

Kulcskompetenciák

- Anyanyelvi kommunikáció
- Idegen nyelvi kommunikáció
- Matematikai kompetencia
- Természettudományos és technikai kompetencia
- Digitális kompetencia
- Szociális és állampolgári kompetencia
- Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség
- A hatékony, önálló tanulás

Közműveltség fogalma

- Közösségi értékű elismert, lényeges (releváns) és továbbépíthető tudás.
- Megőrzése és megújítása által fenntartható közös kulturális kód(rendszer) alapja.
- Az alapvető természeti/társadalmi jelenségek, folyamatok, összefüggések megismerését, megértését lehetővé tevő releváns és felhasználható képességek, készségek, ismeretek rendszere.

A műveltségi területek

1. Magyar nyelv és irodalom
2. Idegen nyelvek
3. Matematika
4. Ember és társadalom
5. Ember és természet
6. Földünk – környezetünk
7. Művészetek
8. Informatika
9. Életvitel és gyakorlat
10. Testnevelés és sport

A műveltségi területek általános jellemzői

- az egyes iskolai fokozatokon ismétlődő szempontok szerint **spirálisan bővülő ismereteket tartalmaznak;**
- nem a tanórai feldolgozás sorrendjét és szintezését jelenítik meg;
- nem lezárt rendszerként jelennek meg;
- hangsúlyozzák a tudás örömének, a beleélésnek, a **személyes véleményalkotásnak és a társas tanulás különböző formáinak tanulásban betöltött fontos szerepét;**
- kiemelten foglalkoznak az információk gyűjtésével és kritikai értelmezésével.

Műveltségi területek

közös kiemelt céljai

- a közösségi élethez, a munka világába való belépéshez szükséges képességek és ismeretek;
- a szociális kompetenciák sokirányú fejlesztése;
- az aktív részvétel, öntevékenység és a kreativitás biztosítása;
- az egészséges életmód kialakítása;
- a tevékenykedtetés (aktív részvétel);
- kísérlet, megfigyelés középpontba állítása;
- a médiumok alkotó használata;
- az informatika alkalmazása.

A műveltségi területek szerkezete

Alapelvek, célok

- Fejlesztési feladatok tantárgyanként
 - Az adott nevelési-oktatási szakaszra
(1-4. évfolyam, 5-8. évfolyam, 9-12. évfolyam)
- Közműveltségi tartalmak tantárgyanként
 - Az adott nevelési-oktatási szakaszra
(1-4. évfolyam, 5-8. évfolyam, 9-12. évfolyam)

Ember és társadalom *fejlesztési feladatok*

- A személyiségi és emberi jogok tiszteletére, az erkölcsi értékekre nevelés,
- A nemzettudat és állampolgári ismeretek kialakítása, tudatosítása, fejlesztése
- A társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása,
- A társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése,
- A környezetért és fenntarthatóságért érzet felelősség kialakítása,
- Más kultúrák megismerése és elfogadása (Kárpát-m.)
- A demokratikus intézményrendszer működésének megértése,
- Az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése,
- A társadalomtudományi szemlélet és gondolkodás kialakítása

Történelem

Ismeretek, műveltség, fejlesztési feladatok

- a fiatalok érdeklődésének felkeltése;
- a történelmi-kulturális műveltséganyag közvetítése;
- a múlt megismerése által a jelen megértése;
- a kiemelt fejlesztési feladatok teljesítése;
- a történelmi tanulás (térbeli, időbeli, ok-okozati gondolkodás) képességének fejlesztése;
- a történelem problémaközpontú megismerése.

A műveltségterület alkotóelemei

- Történelem
- Erkölcstan
- Etika
- Hon- és népismeret
- Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek
- Filozófia

Történelemtanítási alapelvek

Általános iskola 5-8. évf.	Középiskola 9-12. évf.	Gimnázium 5/7-12. évf.
<p>A történetek képszerű megjelenítésén alapuló és tevékenységközpontú feldolgozás. (Történettanításon alapuló történelemtanítás - Szebenyi Péter)</p>	<p>Az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve forrás- és tevékenységközpontú.</p>	<p>A források önálló feldolgozásán alapuló elemző jellegű, mely az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti.</p>

Történelem

Közműveltségi tartalmak

- 1-4. évfolyamon a helyi és mikro-történelem jelenik meg (személyes, családi történelem, valamint a magyar történelem jelentős eseményeinek, szereplőinek, megismerésén);
- az 5-8. évfolyamon a történelmi személyiségeket és történeteket állítja középpontba;
- a 9-12. évfolyamon a forrásfeldolgozás, a tevékenykedtetés és az elemzőképesség fejlesztése áll a fókuszban;

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. A családi élet eseményei (születés, esküvő stb.).
2. Szülők, nagyszülők gyermekkorra, életmódja, tárgyi világa.
3. A múlt emlékei környezetünkben (múzeumok, emléktáblák, műemlékek, emlékművek; tárgyak, fotók, egyéb dokumentumok; szokások).
4. Nemzeti ünnepeink, jelképeink.
5. Mondák és legendák a magyar nép korai történetéből.
6. A középkori és újkori magyar történelem alakjai, női és férfi életutak.
7. A magyar szabadságküzdelmek kiemelkedő alakjai a XVIII–XX. század időszakában.
8. Gyermekalakok és gyermekorsók a XX. században.
9. Embermentők a XX. században.
10. Magyar tudósok, feltalálók, művészek és sportolók a XIX–XX. században.

Témakörök

1. Az őskor és az ókori Kelet
2. Az antikvitás
3. A középkori Európa
4. A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába
5. A világ és Európa a kora újkorban
6. Magyarország a XVI-XVIII. században
7. A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon
8. A nemzetállamok kora
9. Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében
10. Hazánk és a nagyvilág a XX. század második felében
11. A globalizálódó világ és Magyarország

Ismétlődő/hosszmetszeti témák

5–8. évfolyam

9–12. évfolyam

Társadalmi helyzet, életmód, életviszonyok

- Gyermeknevelés, oktatás
- Család, lakóhely
- Falvak és városok, urbanizáció
- Hétköznapi élet és ünnepek
- Öltözködés, divat
- Betegségek, járványok ▶▶

- Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák
- Szegények és gazdagok világa
- Egyenlőség, emancipáció
- Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda
- Népszámlálás, demográfia (vándorlás, migráció)

Társadalom és állam

- Uralkodók és államférfiak
- Birodalmak
- Kisebbség, többség, nemzetiségek ▶▶

- Államformák, államszervezet
- A hatalommegosztás formái, szintjei
- Forradalom, reform és kompromisszum

Helyi és nemzetközi együttműködések, konfliktusok

- Békék, háborúk, hadviselés
- Egyezmények, szövetségek ▶▶

- Függetlenség és alávetettség
- Kisállamok, nagyhatalmak

Természet és technika kölcsönhatása

- A földrajzi környezet
- A természetformálás és -átalakítás hatásai
- Közlekedés, úthálózat, hírközlés
- Felfedezők, feltalálók ▶▶

- Erőforrások és termelési kultúrák
- A technikai fejlődés feltételei és következményei
- Fölzárkózás, lemaradás

Kultúrák, vallások és eszmék

- Hasonlóságok és különbségek
- Népek és vallások egymásra hatása, együttélése
- A világvallások alapvető tanításai, vallásalapítók, vallásújítók
- Történelemformáló eszmék ▶▶

- Korok, korstílusok
- Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai
- Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika
- A fanatizmus jellemzői és formái

Történelelemi kulcsfogalmak

A tartalmak értelmezését lehetővé tevő kulcsfogalmak

- *történelmi idő,*
- *változás és folyamatosság,*
- *okok és következmények*
- *történelmi források, tények és bizonyítékok,*
- *interpretáció,*
- *nézőpontok,*

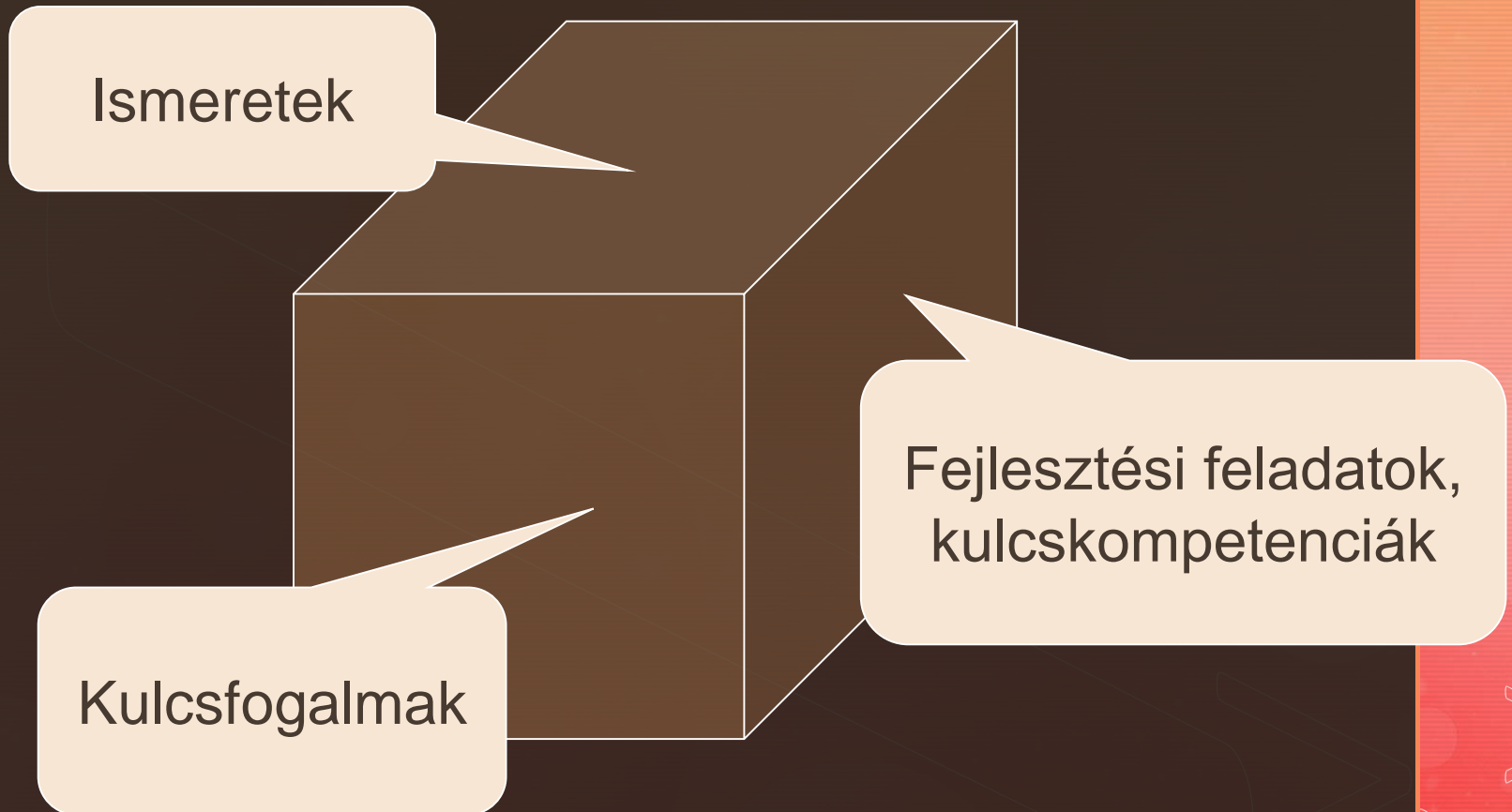
A történelmi tartalmakat kifejező kulcsfogalmak

Pl.

- *társadalom,*
- *állam,*
- *államforma,*
- *kultúra,*
- *Birodalom,*

Történelem

A tantervi tartalmi szabályozás dimenziói

Egy témakör részletezése

5-8. évfolyam

9-12. évfolyam

6. Magyarország a XVI-XVIII. században

1. A három részre szakadt ország, végvári küzdelmek.
2. Vallási megosztottság és függetlenségi törekvések.
3. Az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején.
4. Zrínyi Miklós, a hadvezér.
5. A Rákóczi-szabadságharc hősei.
6. Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalomban. Az ország új etnikai térképe, nemzetiségi viszonyok

1. Küzdelmek, hétköznapiak, kultúra a három részre szakadt Magyarországon.
2. Az Erdélyi Fejedelemség.
3. A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc.
4. Népesedési, társadalmi és gazdasági változások. Nemzetiségek az újjászerveződő államban.
5. A Magyar Királyság a XVIII. századi Habsburg Birodalomban, a felvilágosult abszolutizmus hazánkban.

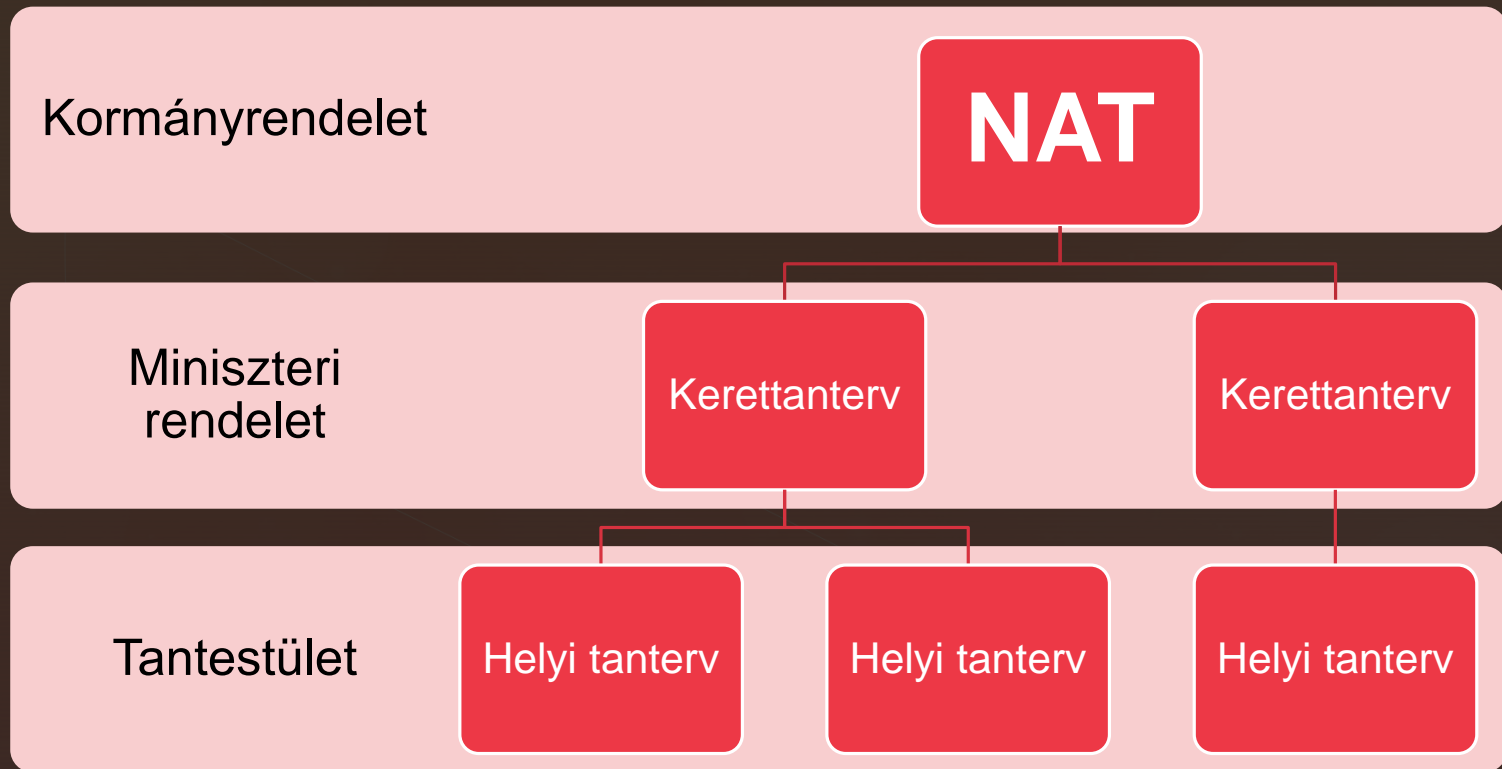
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

- **Reflektál** a diákok társadalmi tapasztalataira, és **komplex** módon segíti őket a társadalmi viszonyok közötti eligazodásban, a felnőtté válásban.
- Alapvető ismeretek feldolgozása, amelyek nélkülözhetetlenek a cselekvő, felelősségteljes állampolgári léthez, a gazdasági folyamatok megértéséhez, illetve az e folyamatokban rejlő lehetőségek és veszélyek felismeréséhez.
- **Személyes** tapasztalatra építő készségfejlesztő módszerek alkalmazását teszi szükségessé

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek - *Témakörök*

5-8.	9-12.
<ol style="list-style-type: none">1. Társadalmi szabályok2. Állampolgári alapismeretek3. Pénzügyi és gazdasági kultúra4. A munka világa	<ol style="list-style-type: none">1. Egyén és közösség, valamint2. a társadalmi rétegződése3. Állampolgár vagyok4. Pénzügyi és gazdasági kultúra5. Vállalkozó és munkavállaló

A hazai tantervi szabályozás szintjei

A NAT helye a tantervi szabályozásban

NAT

a minimális tartalmi követelmények is meghatározó központi alaptanterv

Kerettantervek

részletes, tantárgyra és évfolyamokra vonatkozó követelményeket meghatározó tanterv

Erre épülnek a
TANKÖNYVEK

Helyi tantervek:

a helyi sajátosságoknak, az iskola arculatának megfelelően kialakított, ám a kerettantervekben meghatározottakat figyelembe vevő tanterv

A NAT és a tartalom kiterjedtsége

Tartalomra és terjedelemlre tekintettel egyaránt

Tankönyvek szintje

Kerettanterv:

- Részletezettebb témák
- Pl.: fogalmak, nevek, időpontok

NAT:

- Követelmények magas elvonatkoztatási szinten („kapuk”)

Példa tantervi szintekről

Az ókori Kelet témáján belül (5-8. évfolyamon)

NAT szint	Az ókori Egyiptom anyagi és szellemi kultúrája.
Kerettantervi szint	Öntözéses földművelés a Nílus mentén. A piramisok. Tudomány és művészet Kiegészülve a szükséges fogalmakkal, nevekkel és helyekkel.
Tankönyvek szintje	Egyiptom, a Nílus ajándéka A piramisok istenei A piramisok népe Mumifikálás, csillagászat, orvoslás. Az egyiptomi képek

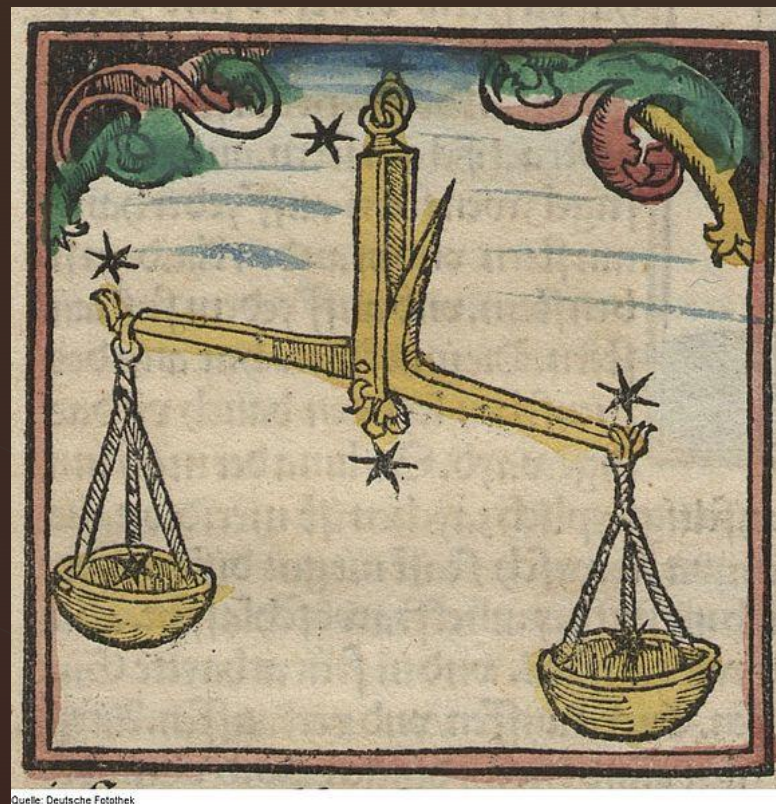
Összefoglalás

A NAT megújításának kiemelt céljai:

- a kompetenciafejlesztési elvárások összhangba kerüljenek a közműveltségi tartalmakkal;
- a fejlesztés és az ismeretátadás komplex és kiegyensúlyozott folyamatban valósulhasson meg;
- a fejlesztési – nevelési feladatok, célok valamint az új ismeretkörök és közműveltségi tartalmak keresztntantervi „szálként” hassák át a mindennapi pedagógiai gyakorlatot;
- hangsúlyosabb szerepet kapjanak a gyakorlatorientált tevékenységek, az életviteli kompetenciák (egészségre nevelés, testmozgás, pénzügyi, gazdálkodási, vállalkozási ismeretek).

Egyensúlykeresés

- a tudomány és technika modern eredményei, vívmányai és a hagyományosan elfogadott tartalmak
- a szaktudományok és az iskolai tanítás
- a pedagógia elmélete és az iskolák gyakorlata
- a modern tantárgy-pedagógia lehetőségei és az elérhető feltételek
- az elméleti ismeretek és a gyakorlati tapasztalatok
- a szülői-társadalmi elvárások és a pedagógusok tanítási törekvései, igényei
- ...és még számos más tényező

között.